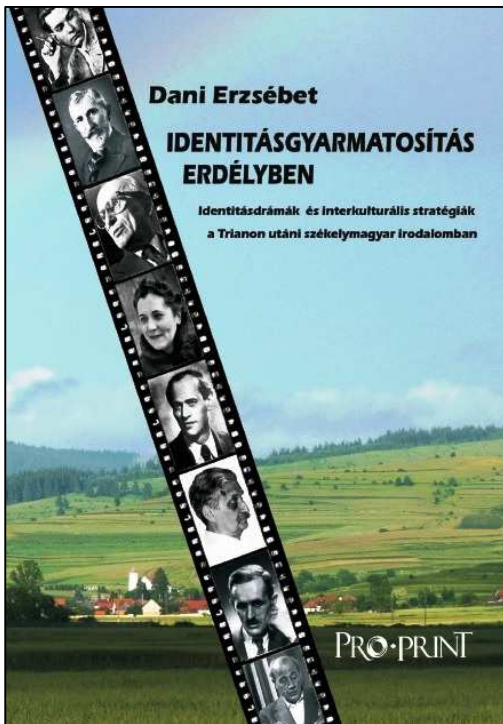

Az azonosságtudat keresésének útjai a székelymagyar irodalomban

Dani Erzsébet
 Identitásgyarmatosítás Erdélyben : Identitásdrámák és interkulturális stratégiák a Trianon utáni székelymagyar irodalomban. – Csíkszereda : Pro Print Könyvkiadó, 2015. – 288 p.
 ISBN 978-606-556-080-2

Identitásgyarmatosítás Erdélyben címmel jelent meg Dani Erzsébet újabb könyve¹ a csíkszeredai Pro Print könyvkiadó gondozásában. Az *Identitásdrámák és interkulturális stratégiák a Trianon utáni székelymagyar irodalomban* alcímet viselő kötet az irodalom reagálását vizsgálja a kiélezett interkulturális helyzetben. A tudományos alapossággal megírt könyv ugyan székelymagyar szépirodalmi munkákra összpontosít, arra, ahogyan azokban az erdélyi magyarság interkulturális identitásmenedzselési stratégiái megjelennek, de multidiszciplináris közelítést alkalmaz, modern elméletek felvontatásával.

Az elmúlt évtizedekben több identitáselmélet született a különféle tudományterületeken. Az *Európai Unió* életében is kiemelt szerephez jut ez a kérdéskör, különösen a nemzeti identitás kérdése. A magyar identitás önmagában is igen sokrétű kérdés, hiszen a két világháborút követő világpolitikai döntések nyomán a magyarságot közismerten súlyos történelmi traumák érték: a korábban viszonylag egységes kárpát-medencei magyar kultúrát széttördelték, és kétharmad részben beletagolták más kultúrákba. A székely ember mindig markáns jelenlétet képviselt a Kárpát-medencében, Trianont követően is többszámú magyarsággént őrizte meg magát. Helyzete mégis megváltozott: míg korábban nemzet-azonos kultúrán belül fogalmazta meg magát, addig Trianon után szembekerült egy beolvasztó szándékú állami és kulturális gépezettel, és ez most már merőben más jellegű identitásmenedzselési stratégiákra kényszerítette.

A szerző nem tekinti elsődleges feladatának a trianoni trauma taglalását, erre csak a záróösszegző fejezetben tér ki. Munkája elején a kárpát-medencei magyar közösség kultúrájára hatást gyakorló történelmi tényezőket vázolja fel. A választott művek is csak áttételesen érintik Trianont, inkább azzal foglalkoznak, milyen nemzeti és kulturális azonosságtudatbeli kálváriát okoz az impériumváltás. Dani Erzsébet monográfiájának középpontjában az erdélyi magyar irodalmon belüli székelymagyar irodalom jeles képviselőinek a téma szempontjából legrelevánsabb művei állnak. Ignác Rózsától a *Született Moldovában* és *Anyanyelve magyar*; Nyirő Józseftől *Az én népem*, a *Néma küzdelem* és az *Uz Bence*; Tamási Árontól az *Ábel* és *Szülföldem*; Böződi Györgytől a *Romlás*; Balázs Ferencről *A rög alatt*; Benedek Elekől

¹ Előző monográfiájáról (Székelyföldi intézményi sors: két meghatározó kulturális közgyűjtemény történetének tükrében, Argumentum, Budapest, 2015) Bényei Miklós írt recenziót a TMT 2015 decemberi számában.

az *Édes anyaföldem!*; László Dezsőtől *A kisebbségi élet ajándékai* és Kacsó Sándortól a *Vakvágányon* című regényeket, szociográfiai írásokat, tanulmányköteteket vizsgálja. A könyv a felsorolásból láthatóan foglalkozik a székelymagyar identitás mellett a szórványban élő magyarság (pl. a Mezőségben és Aranyosszékben – ilyen a *Néma küzdelem* és *A rög alatt*) és a régi időkben elvándorolt székelység (amilyenek a moldovai csángók – *Született Moldovában*) identitáskérdéseivel és interkulturális identitásmenedzselési stratégiáival is.

A felsorolt művek jelen kontextusbeli értelmezéséhez, illetve újraértelmezéséhez elméleti háttérként az asszimilációs elméletek közül Yinger és Hess modelljét, a plurális társadalmakra vonatkozóan az Ashworth-Graham-Tunbridge-féle identitáspolitikai tipológiát használja; az identitáselméletekből az Eriksen-, Bloom-, Plamenatz-, Smith- és Csepeli-modelleket. Assmann kulturálisemlékezet-fogalmát, Bhabha koloniális-posztkoloniális elméletének bizonyos kategóriáit is kiemeli.

A felhasznált elméletek mentén, a szépirodalmi művek tüzetes vizsgálata, elemzése során identitástípusokat, illetve típusjellemzőket tár fel a szerző. Az elemzett irodalmi művek nem megjelenésük sorrendjében követik egymást. Tamási Ábelje nyitja a sort, aki a természeti természetes székely típusát testesíti meg. Nyírő *Uz Bencéje* a székely emberrel ősidők óta társított leleményesség, agyafúrtság, tréfacsinálás archetípusa. Ezt követően a szerző olyan műveket vesz górcső alá, amelyekben egyre árnyaltabb lesz az identitásdrámaképlet, és ezekben egyre összetettebb interkulturális kommunikációs helyzetek mozognak. A székelység elszegényedése, az elrománosodás és a kivándorlás, a szülőföldelhagyás, a magyar arisztokrácia román jobbagyot favorizáló nemzetrontó önzése, a beolvasztási politikát szolgáló román bankpolitika, és a székely széthúzás is ott van az elemzett irodalmi példákban. Ezekben a regényekben és szociográfiákban az identitásválságmenedzselés és az identitáskolonizálódási készség vagy éppen az ezzel való tudatos szembesegülés példái változatos képet mutatnak, sokféle átmenetet is felvonultató, színes skálán mozognak. Az azonosságtudati válságmenedzselés leggyakoribb túlélési stratégiája, Homi K. Bhabha bevett kategóriájával fogalmazva, a mimikri, mely szerint a gyarmatosító és a gyarmatosított közötti kapcsolatban a gyarmatosított úgy tesz, mintha elfogadná a gyarmatosító kultúráját, viselkedését, felvennie szokásait. E viselkedésnek három eredménye lehet: valójában így rejtve maradva őrizi és védi a

saját kultúráját; miközben megjártassa a látszólagos alkalmazkodást, közben maga is átalakul valamennyire a gyarmatosító kultúra hatása alatt; ebben a folyamatban keverék kulturális reflexor alakulhat ki. Két jellegzetes típus azonban többnyire jelen van a feldolgozott történetekben: a kolonizálhatatlan identitással rendelkező székelymagyar és az identitáselhagyó konformista.

Dani Erzsébet tanulmánykötete irodalmi szövegekkel dolgozik, de nem óhajt irodalmi diskurzus lenni. Inkább tekintendő az interkulturális kommunikációt középpontba állító kultúratudományi diskurzusnak. Az *Identitásgyarmatosítás Erdélyben* az elméleti terminológiák újszerű alkalmazásával (ezen elméletek fényében még nem vizsgálták a felvett irodalmi szövegeket), eredeti fogalmak megalkotásával (amilyen az „identitásgyarmatosítás”), az irodalmi művek mélyén rejlő szellemiség feltárásával mutat rá, egyedülálló módon arra, mit jelent a történelmi trauma következményeként identitástörlésre ítélt kisebbségként küzdeni az önazonosságért, a kulturális fennmaradásért, s arra is, milyen árat kell fizetnie annak, aki e küzdelmet feladja.

Kőpataki Krisztina

A tudás személyessége

Régóta gondolkodom azon, hogy az irodalomtudomány, a történetírás, a néprajz és a többi „kultúratudomány” miben különbözik alapvetően a természettudományoktól vagy az olyan társadalomtudományoktól, mint a jogtudomány, a közgazdaságtan vagy a szociológia. Végül is arra az eredményre jutottam, miszerint a megszerzett és felkínált tudás személyességében: abban, hogy nem akarja elkerülni, kiküszöbölni a tudományos munka és a tudományos eredmények tárgyilagos világából a személyiség kezdeményező és rendező szerepét, azt, hogy a rendszerezett tudás mögött nem pusztán valamiféle információszerző és ezeket az információkat rendbe tévő, minél inkább személytelen intellektuális munka (és tudás) áll, hanem személyes érdeklődés, tapasztalat, meggyőződés. Ez szabhatja meg szerintem a „kultúratudományok”, a „szellemtudományok”, mondjam így: „lelkületét” – az „ars scientiae”-t. Dani Erzsébet *Identitásgyarmatosítás Erdélyben* című könyve ilyen tudós munka: nemcsak a megszerzett tudás, a kicédelázott könyvek és folyóiratok könyvtáryi tömege áll mögötte, hanem a személyes érdeklődés is, az, hogy a szerző lelki és morális értelem-

ben kötődik ahhoz a tárgyhoz, tudniillik az erdélyi magyarság, közelebbről a székely nép történetéhez, kultúrájához, amelyet kutat és bemutat, összefoglal és analizál. És természetesen személyesen kötődik ennek a kultúrának a hősi képviselőihez, olyanokhoz, mint Benedek Elek, Tamási Áron, Nyírő József, Balázs Ferenc és a többiek. Mindez számára személyes ügyet jelent. A tudományos adalékok tengernyi sokaságát és az elemző biztonsággal az olvasó elé tárt műértelmezéseket valójában ez a személyes érdeklődés és érdekelttség fogja össze, ez ad számukra a tudományos elemzésekénél talán fontosabb és meggyőzőbb szellemi erőt. Ahogy Dani Erzsébet megkeresi és megtalálja az irodalmi művek mélyén kibontakozó szellemi értékeket, így a kulturális emlékezetet és

az identitást kifejező szellemiséget, az valóban azt a meggyőződést erősíti meg az olvasóban (bennem is), hogy bizony a szépirodalom, az írói sorok, maga az irodalmi kultúra nemcsak a tudományos kutatás tárgya lehet, hanem egy emberi közösség (ezúttal nevezetesen az erdélyi magyarság, a székely nép) közösségi életének és lelki életének, nemzeti identitásának fenntartója, védelmezője is. Ezért ajánlom az Erdélyt szerető, az erdélyi magyarság élete iránt érdeklődő olvasó figyelmébe ezt a kutatói szorgalommal, tudósi elmélyedéssel és nemzeti felelősségtudattal megírt könyvet.

Pomogáts Béla

A felhőtechnológia alkalmazásának hatása a felsőoktatási könyvtárak szolgáltatásaira

Az információs technológia jelenlegi szakadatlan, de meg-megtorpanó fejlődése mellett a könyvtár egyike azoknak a legnagyobb felhasználói helyeknek a felsőoktatási intézményekben, ahol a felhőtechnológiát alkalmazzák, hogy a felhasználók igényeit kielégítsék. A könyvtárosoknak ismét gyarapítani kell tudásukat, mert ez az új fejlődési trend szakmai környezetüket ismét változtatja. Ez a viszonylag új technológia kikényszeríti a könyvtárak közötti és más intézményekkel folytatott még szorosabb együttműködést is, mert az információáramlás a felhő révén még tovább növelhető.

A felhő alapú szolgáltatásokban közös, hogy nem dedikált, vagyis „saját” gépeken működtetik őket, hanem hálózaton keresztül, a megrendelő (jelen esetben a felsőoktatási intézmény és/vagy könyvtára) elől az üzemeltetés részleteit elrejtve.

A könyvtár esetében mit jelenthet a felhő használata? A könyvtárak a felhőt egyrészt saját célra, vagyis gyűjteményeik tárolására, szoftvereik működtetésére, szerverkapacitásuk bővítésére használhatják, másrészt nagy globális szolgáltatók különböző ingyenes felhőszolgáltatásait vehetik igénybe. A digitális anyagok tárolása történhet helyben vagy távol. Nem érdemes mindig a helyi szerverkapacitást bővíteni, azért az intézményvezetők gyakran döntenek külső (felhőben levő) tároló kapacitás vételéről, ami a fenntartott könyvtára-

kat is érinti, mivel azok általában komoly digitalizált gyűjteményekkel rendelkeznek.

A felhő használata a megfogalmazott igényektől függően többféle módon lehetséges: *szoftverszolgáltatás*, angol rövidítéssel: SaaS, vagyis Software as a Service, *platformszolgáltatás*, angol rövidítéssel PaaS, vagyis Platform as a Service és *infrastruktúra-szolgáltatás*, angol rövidítéssel IaaS, vagyis Infrastructure as a Service. Van még ezen kívül HaaS (Hardware as a Service), CaaS (Communications as a Service) vagy Storage as a Service.

A platformszolgáltatás szóba jöhet akkor, ha a könyvtárnak már van integrált rendszere és ennek működtetéséhez vesz igénybe platformot a felhőben. Az infrastruktúra-szolgáltatás esetében tároló hely és idő vásárlásáról van szó, amit például intézményi repozitóriumok vagy archívumok tárolására vehetnek igénybe a könyvtárak. Az infrastruktúrához tartozik a repozitóriumokhoz használt szoftverek (D-Space, FEDORA, Eprints) működtetésének megvásárlása a felhőben.

A globális szoftverszolgáltatásokra néhány ismert példa: a LibGuides (könyvtárak és oktatási intézmények számára készített térítéses tudásmegosztó hely 16 ezer feletti könyvtárhasználati leírással), a WorldCat (az OCLC által működtetett világlátórendszer), az OverDrive (külföldi könyvtárak e-köny-

ves szolgáltatása) vagy olyan aggregációs szolgáltatások, mint a SUMMON a ProQuesttől, az EBSCO Discovery Service vagy az Ex Libris Primo Central szolgáltatása. A példákból látható az is, hogy nem lehet mindig elhatárolni egymástól a platformszolgáltatást a szoftverszolgáltatástól, hiszen a könyvtári rendszerek platformot és szoftvert is használnak. A felhőalkalmazásokra jó szemléltető példa még a Google Docs is vagy az Ebrary (ProQuest). Az infrastruktúra-szolgáltatás esetében tároló hely és idő vásárlásáról van szó, amit például intézményi repozitóriumok vagy archívumok tárolására vehetnek igénybe a könyvtárak. Az infrastruktúrához tartozik a repozitóriumokhoz használt szoftverek (D-Space, FEDORA, Eprints) működtetésének megvásárlása a felhőben.

A könyvtárak szívesen bevonják napi munkájukba az információs ipar nyújtotta tereket és eszközöket (pl. mobil eszközök, okostelefon, Kindle olvasó, iPad stb.). A felhasználók igénye elsőséget élvez a könyvtárak saját elképzeléseihez képest. Arra kell összpontosítani, hogy hogyan tudják a felhőtechnológiát bevonni a felhasználók információkeresési igényeinek kielégítéséhez. Meg kell érteniük, hogy a mai felhasználók hogyan viszonyulnak a felhőhöz, és hogy hogyan kell a meglévő szolgáltatásaikat ehhez igazítani. Az egyetemi hallgatók például a közösségi tereket inkább csak barátaikkal való kommunikációra használják és nem az oktatással kapcsolatos kommunikációra. Vagyis nincs értelme a közösségi hálózatok erősítésének a hallgatókkal való kapcsolattartásban. A hallgatók nem azért fogják használni az „egyetemi” felhőt, mert amúgy is használják a modern technológiát. A felhőtechnológiát például a tananyagok feltöltésére kell igénybe venni a megfelelő szerzői jogi és előfizetési rendelkezések betartásával. A Google, az Amazon, a Salesforce és más szolgáltatók felhőalkalmazásai is népszerűek, a könyvtárosoknak és az oktatóknak fel kell hagyni megszokott módszereikkel, és inkább ezeket kihasználni az oktatásban.

A leggyakrabban előforduló nehézségek, melyek a felhőtechnológia alkalmazásakor felmerülnek:

- interoperabilitás: a szabványok túlbujánzása interoperabilitási nehézségeket okoz a különböző digitális gyűjtemények közötti kapcsolattartásban,
- biztonsági rések: a felhőszolgáltatások esetében még nincsenek közös szabványok a biztonság garantálása terén az adatvagyonok védelmében,

- földrajzi (jogi) korlátok: a felhasználók az információt akarják elérni földrajzi korlátok nélkül, de sajnos az egyes országoknak a jogi szabályozása más és más, és ez természetesen akadályokat gördít a hozzáférés tekintetében (szellemi tulajdon, titoktartás),
- fejlődésbeli különbségek: az IT-fejlettség nincs azonos szinten az egyes országokban, a globális felhőszolgáltatásokat csábítja az a tény, hogy a fejlődő országokban olcsóbban hozzájutnak a szerverszolgáltatásokhoz és a kiberbűnözők kihasználhatják a biztonsági lyukakat.

A kutatókat nem az érdekli, hogy az információk eléréséhez a könyvtárosok, a levéltárosok vagy más szakemberek segítik hozzá őket, ők a felhőtechnológiát szeretnék alkalmazni (PaaS és IaaS) a felsorolt hordozhatósági korlátok nélkül, amelyek azért lépnek fel, mert különbözők az adatszolgáltatók, a jogi előírások, a szabványok és az alkalmazások között nincs meg mindig a kellő interoperabilitás.

A könyvtárak beszerzésüket beszerzési politikájuk alapján végzik. Segítséget ehhez az intézmény jogi szakembereitől kapnak. Mivel az IT-környezet folyamatosan változik, és a folyamatos mentések, az adattárolás, elérhetőség biztosítása központi kérdéssé válik, intézményi felső vezetői szinten kell dönteni a felhő alkalmazásának választhatóságáról, és nem csak a könyvtári alkalmazások esetében. Ez azt is feltételezi, hogy az intézmény vezetőinek is tovább kell képezniük magukat a felhőtechnológiát érintő műszaki és jogi kérdésekben. De megéri, mert a felhő alkalmazása sok előnnyel is jár a már felsorolt nehézségek mellett: költséghatékonyság, fokozódó adatvédelem és biztonság.

Összefoglalva elmondható, hogy az információ határok nélküli természete a szabványosítás és az interoperabilitás kérdéseit veti fel leginkább, amikor a felhőszolgáltatások használata terítékre kerül, vagyis ha gyakorlati megoldásokat keresünk a tudásvagyonunk elérésének biztosításához, védelméhez és biztonságának szavatolásához.

/MAVODZA, Judith: The impact of cloud computing on the future of academic library practices and services. = New Library World, 2013. Vol. 114, No. 3/4, p. 132–141./

(Burmeister Erzsébet)